

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Веселин Василев

**На дисертационния труд на Катя Пенева Милева на тема:
„Модели на интимно партниране и индивидуално благополучие“**

**за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни наука
Професионално направление 3.2. Психология**

Научен ръководител: проф. д-р Румяна Божинова

Със заповед на директора на ИИНЧ – БАН съм определен за член на Научното жури и рецензент по защитата на дисертационния труд на Катя Пенева Милева на тема „Модели на интимно партниране и индивидуално благополучие“, представена за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ по психология. От докторанта са представени всички необходими документи и материали в съответствие с изискванията на Закона и Правилника за развитие на академичния състав.

Катя Милева притежава разнообразен и сравнително богат професионален опит, свързан с психологията, придобит в сферата на консултативната и психотерапевтичната работа. Образованието си е завършила в Бургаския свободен университет – социални дейности, консултиране и психология. От 2015 г. е докторант в ИИНЧ – БАН, където придобива умения за изследователска дейност. Може да се заключи, че е подготвен – и теоретично, и практически – психолог, а представената дисертация свидетелства, че е готова да завърши успешно важен етап от своята подготовка на психолог-изследовател.

**1. Обща характеристика на дисертационния труд: обем и структура.
Актуалност на тематиката и познаване на проблема.**

Представеният дисертационен труд е с основен обем 153 стр., разпределени в увод, три глави, заключение и списък на използваната литература от 116 заглавия (16 на кирилица и 100 на латиница), както и приложение. Структурата на дисертацията и организацията на текста следва добрите и общоприети традиции и свидетелства, че докторантката е овладяла

необходимата изследователска култура. Това се потвърждава и от останалите компоненти и характеристики на дисертационната разработка.

Актуалността на дисертацията се определя от обстоятелството, че в съвременното общество се наблюдава твърде голямо разнообразие на формите на интимно общуване – от традиционния (считан от някои дори за старомоден) класически брак, през съжителство, притежаващо стабилността и психологическата дълбочина на брака, но незакрепено от обществения ритуал, до необвързващите и кратковременни интимни връзки. Тези форми (модели) на интимно партниране се оценяват от обществото на базата на обобщения житейски опит, но науката, и в частност нашата психологическа наука, все още не се е ориентирала към задълбоченото изследване на техните психологическите аспекти, корелати и производни, както и на връзката (корелацията) им с други психични феномени и други страни на живота на индивида.

Поради това замисълът на авторката на дисертацията Катя Милева да „наложи“ върху феноменологията на разнообразните модели на интимно общуване оценъчния критерий на психологическия конструкт „благополучие“, както и да потърси корелацията между двата феномена и конструкта, е интересен и изглежда още изначално и теоретично, и практически перспективен и интересен.

2. Литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

Общата литературна осведоменост на докторанта се потвърждава както от списъка на използваните и приведените в списъка на източниците 116 заглавия (преобладаващото мнозинство – на латиница, на английски език), така и от подробния и адекватен теоретичен анализ на изследваните психични феномени.

Първа глава съдържа целенасочен обзор и анализ върху основните теоретични конструкти в работата – психичното благополучие и разнообразните модели на интимно партниране, които са разгледани като фактор за индивидуалното благополучие. Тази връзка между двата феномена е предмет на последващото емпирично изследване. В теоретичния обзор е поставен акцент върху няколко релевантни концепции – „екологичния“ модел, „циркумплексния“ модел, модела „триъгълник на благополучието“.

Теоретичният модел (известен като Циркумплексен модел) на Д. Олсон и основаният на него изследователски инструмент (FACES IV Package) най-диференцирано представят качествените характеристики на интимното партниране и с основание са положени от докторантката в основата на собственото ѝ емпирично изследване върху интимното партньорство. От другите постановки на теоретичния анализ привлича вниманието откритата съвременна тенденция да се търси баланс между диференциацията (стрежежът към отстояване на автономността на партньорите) и интеграцията (сближаването им) в семейството и двойката.

Може да се заключи, че като цяло теоретичният обзор-анализ свидетелства за литературната осведоменост и добрата теоретична подготовка на Катя Милева.

3. Методичен подход

Емпиричното изследване е представено във **втора глава** (постановката и дизайна) и **трета глава** (резултатите и тяхното обсъждане). Постановката и дизайнът на изследването са добре замислени и коректно формулирани. Подробното и стройно класифициране на моделите на партниране и техните измерения (свързаност, адаптивност, комуникация и удовлетвореност) позволява емпиричното им съотнасяне и проследяване на връзката им с индивидуалното благополучие на партньорите (това е формулирано най-отчетливо като шеста и седма изследователски задачи). Организацията следва и спазва правилата и традициите на емпиричните изследвания в съвременната психология, изследваните лица са 426, преобладаващо жени, възрастовият диапазон е много широк (от 18 до 80 години), което придава на изследването както научна, така и житейска представителност.

Емпиричното изследване е осъществено с два изследователски инструмента: единият е Скала за семейна адаптивност и кохезия (на Д. Олсон), който е релевантен на основната теоретична платформа на изследването и така се осигурява единството между теоретичната и емпиричната му съставки. Другият е Скала за психично здраве, приложен в съкратения му вариант. Данните са обработени с подходящи статистически процедури и представени нагледно в 27 таблици и 11 фигури, а тълкувателният им анализ следва изследователските задачи.

4. Значимост и убедителност на получените резултати

Изводите са представени повествователно-аналитично в обширно обобщение (това налага на читателя сам да си ги синтезира лаконично). Обобщените изводи са извлечени коректно и освен че притежават съответната приносна стойност, някои от тях могат да намерят полезно приложение в съответната практика (напр. в семейното консултиране).

Може да се направи обобщена преценка, че представеният от Катя Милева дисертационен труд дава основание да заключим, че в докторантския срок тя е придобила компетентност и умения за планиране и осъществяване на сериозно и смислено психологическо изследване.

5. Критични бележки

Вместо критични бележки (една подразбираща се съм отправил в т. 4), ще отправя конструктивна препоръка към докторантката: в бъдещо изследване да провери емпирично как се отразява параметъра „трайност (продължителност)“ на интимното партньорство върху благополучието, преживявано от партньорите.

6. Характер на научните приноси

Приемам декларираните от докторанта научни приноси като напълно основателни, те са извлечени от анализа на получените емпирични данни и резултати и логично следват тяхното съдържание. Почти всички формулирани приноси имат теоретико-емпиричен характер.

7. Качество на научните трудове на докторанта по темата на дисертацията

По темата на дисертацията Катя Милева е публикувала три научни статии – две самостоятелни и една в съавторство с научния си ръководител. Публикациите са в сериозни издания – научни сборници – и адекватно и достатъчно пълно представят основното съдържание на дисертационния труд. Така заинтересуваните представители на научната общност могат да се запознаят с качеството на дисертацията.

Няма причини да се съмняваме, че представената за защита работа е лично дело на докторанта, а дисертацията е придружена и от съответната декларация за оригиналност.

Заключение:

Представеният от Катя Милева дисертационен труд притежава всички необходими характеристики и достойнства, изисквани от Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за приложението му. Трудът представя докторанта като добре подготвен психолог, способен да замисля, организира и провежда самостоятелни теоретико-емпирични психологически изследвания. Поради това считам, че **на Катя Пенева Милева следва да се присъди образователната и научна степен „достор по психология“** и препоръчвам на уважаемите членове на научния семинар да гласуват за това.

07. 12. 2020 г.

Рецензент:

/Проф. д.пс.н. Веселин Василев/

